

VU Research Portal

Langetermijn denken voor duurzaam waterbeheer vraagt om bestuurlijke durf

Blankesteyn , Marlous ; Pot, Wieke

published in

Water Governance
2021

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Blankesteyn , M., & Pot, W. (2021). Langetermijn denken voor duurzaam waterbeheer vraagt om bestuurlijke durf: Interview met voormalig minister van Infrastructuur en Milieu Melanie Schultz van Haegen. *Water Governance*, 2021(1), 32-35.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

INTERVIEW MET MELANIE SCHULTZ VAN HAEGEN

LANGE TERMIJNDENKEN

VOOR DUURZAAM WATERBEHEER

VRAAGT OM BESTUURLIJKE DURF

Marlous Blankesteijn en Wieke Pot*

■ Lange termijn denken is essentieel voor het verduurzamen van waterbeheer, betoogt Melanie Schultz van Haegen, voormalig minister van Infrastructuur en Milieu in het kabinet Rutte I en II. Om die langetermijnvisie te kunnen realiseren, is bestuurlijke ruggengraat nodig. Redactieleden Marlous Blankesteijn en Wieke Pot spraken met Melanie Schultz van Haegen over bestuurlijke durf, waterbeheer in een internationale context, complexe opgaven, de Omgevingswet en: over hoe de discussie over het voortbestaan van de waterschappen werd beslecht dankzij het OESO rapport (2014).

Trots

“Natuurlijk kunnen we trots zijn op ons waterbeheer”, zegt Melanie Schultz van Haegen meteen aan het begin van het interview. Zij prijst de slag die gemaakt is in bewustwording, waarbij we meer bouwen met de natuur, alsmede het diepgewortelde besef dat we vooruit moeten blijven denken. “We zijn niet alleen bezig om onze voeten droog te houden, maar hebben de transitie doorgemaakt naar het verbreden van rivieren en het opnieuw laten meanderen en ruimte geven aan hoogwater. Tegelijkertijd ligt er nog een heel aantal vraagstukken op tafel”, stelt ze, “die te maken hebben met de culturele omslag die we moeten maken.” Zo moeten we volgens Schultz van Haegen gaan nadenken over of polders droogpompen een duurzame oplossing is, of we een overgang van zoete naar zoute teelten moeten maken, en of we moeten blijven bouwen in de laagst liggende delen van het land. “De uitdaging is om water een plek te geven in ruimtelijke ordening”, aldus Schultz van Haegen. Ze vervolgt: “Maakbaarheid is eindig”.

Institutionele vernieuwingen

Schultz van Haegen maakte als minister de start mee van het Deltaprogramma. Deze start betekende ook de start van de risicobenadering in waterveiligheid: iedereen achter de dijken krijgt dezelfde basisbescherming

tegen hoogwater. Volgens Schultz van Haegen was het “logisch om een onafhankelijke derde [Deltacommissaris, red.] aan te wijzen om dit te leiden, om zo de landelijke en lokale belangen evenredig af te wegen en tegelijkertijd ook een risk-based benadering van waterbeheer te ontwikkelen”. Rijkswaterstaat, de waterschappen en gemeenten zouden onder regie van de Deltacommissaris moeten werken aan gezamenlijke belangenafweging. Het Deltaprogramma hielp ook om de ruimtelijke ordening mee te nemen, volgens Schultz van Haegen. Een uitdaging daarbij is wie verantwoordelijk is. “Het principe van het Deltaprogramma is”, zo vertelt Schultz van Haegen, “dat de uitvoering gedaan moet worden door de reguliere organen”. In die fase van uitvoering is dus ook niet per se een figuur als de Deltacommissaris nodig: “De gedachte was dat een Deltacommissaris slechts tijdelijk hoeft te worden ingesteld om centraal de regie te kunnen voeren over de aanpak van de grotere vraagstukken.”

Ook de Omgevingswet vormde een belangrijke bron voor vernieuwing tijdens de ministerperiode van Schultz van Haegen. De Wet sloot aan bij het gedachtengoed van de Regering Rutte I. “De essentie voor mij was: je hebt zoveel verschillende wetten en zoveel verschillende vergunningen, die bovendien allemaal behoudend zijn”, vertelt Schultz van Haegen,

---

* Marlous Blankesteijn en Wieke Pot zijn beide lid van de redactie van dit tijdschrift.

en vervolgt: “Voor mij stond de vraag centraal: Kun je een meer ontwikkelingsgerichte ruimtelijke ordening creëren? Hoe zou je meer keuzevrijheid kunnen organiseren voor ruimtelijke ontwikkelingen?”. Ze vertelt verder: “Voor lokale bestuurders en de Raad van State was de Omgevingswet spannend. Met de Omgevingswet was namelijk de tijd voorbij waarin gezegd kon worden ‘het staat in de wet, dus het mag niet’. Het uitgangspunt van de Omgevingswet is: Elk besluit moet leiden tot een aantoonbare verbetering ten opzichte van de bestaande situatie.” Voor de waterbeheerder roemt Schultz van Haegen het project Ruimte voor de Rivier als voorbeeld van hoe de Omgevingswet kan werken: “Daar is een andere aanpak gerealiseerd waarin ruimte ontstaat voor een betere belangenafweging. Het uitgangspunt is veiligheid, maar je kunt de ideeën van andere partijen meenemen zolang de beoogde waterstandsverlaging maar gerealiseerd wordt.” Het gaat in andere woorden volgens Schultz van Haegen om doelsturing: “Focus op waar je heen wilt en laat zien welke normen je met een ontwikkeling wel of niet overschrijdt en hoe je dat teniet doet. Als bestuurder stel je alleen aanvullende regels op voor de dingen die echt niet kunnen”, zo beschrijft Schultz van Haegen het gedachtengoed achter de Omgevingswet. Ze vindt het raar dat de Omgevingswet op een gegeven moment werd overgeheveld naar Binnenlandse Zaken en vraagt zich af: “Het is zo stil verder, gaat Binnenlandse Zaken er wel smoel aan geven?” Dat vindt Schultz van Haegen een punt van zorg: “Je laat toch je kind ergens achter”.

Waterschappen

Schultz van Haegen vertelt dat in het regeerakkoord van Rutte II stond dat bekeken zou worden of waterschappen moesten worden opgeheven. “Om van die discussie af te komen, hebben we toen de OESO gevraagd de wijze van organisatie van ons watermanagement, inclusief de rol van de waterschappen, nader te onderzoeken. Met de publicatie van dat OESO rapport in 2014, was de discussie over het voortbestaan van de waterschappen, van tafel. De OESO bestempelde ons model met waterschappen als ‘best of class’, en prijsde het eigen belastingregime van waterschappen, de ondubbelzinnige taak, de focus op waterveiligheid in combinatie met waterkwaliteit.” Schultz van Haegen erkent wel dat de “eendimensionale politiek” binnen waterschappen het lastig maakt om te stemmen tijdens waterschapsverkiezingen. Het verschil in standpunten is nu eenmaal niet groot. “Ik heb zelf ooit gestemd op een GroenLinks waterbestuurder omdat dat gewoon een zeer kundig bestuurder was met veel kennis van water, en dus niet op een VVD-bestuurder. Dat verkiezingsspel werkt gewoon niet.” Voor een integrale aanpak vindt Schultz van Haegen de verdeeldheid van taken over verschillende overheidsorganen niet de meest ideale, maar tegelijkertijd onoverkomelijk: “Belangrijk is het besef dat de opgave over meerdere lagen gaat. Diverse stakeholdersbelangen moeten worden meegewogen. Zo’n proces is gebaat bij het bestaan van meerdere partijen die bezig zijn met watermanagement. Tegelijkertijd is het goed dat er een zekere stabiliteit is

in de betrokken partijen als je op korte termijn werkt met een vierjaars-begroting.” Daarbij schetst ze wel het belang van samenwerking tussen partijen: “Een slimme overheid werkt participatief en heeft het eindpunt voor ogen”.

Rol van de overheid

Ze heeft een duidelijke visie op de rol voor de overheid waar het gaat om lange termijn opgaven en grotere gebieden, met een rol voor zowel overheid als markt: “Als overheid kun je niet alles aan ondernemerschap overlaten, zeker niet als het domein- en grensoverschrijdend is. Als ondernemer kun je bedenken wat je wilt en oplossingen ontwikkelen, maar je hebt die overheid nodig.” Voor een integrale aanpak is differentiatie over meerdere overheidslagen volgens Schultz van Haegen niet optimaal, maar: “als je een belangenafweging wilt maken, is die differentiatie zoals in Nederland wel prettig.” Daarbij plaatst ze de kanttekening: “Organen moeten wel samenwerken.” Als het gaat om rollen die overheden kunnen vervullen in de transitie, is het voor Schultz van Haegen van belang dat ze het publieke belang in de gaten houden. “Waterschappen zijn bijvoorbeeld geen energieleveranciers. Rijkswaterstaat moet niet alleen maar tankstations gaan bouwen. Het moeten altijd nevenrollen blijven.”

Tegelijkertijd moeten overheden volgens Schultz van Haegen “de marktwerking zijn werk laten doen. Een overheid moet daarbij aan de markt geven wat kan, en functioneel beschrijven wat je nodig hebt van de markt om een gewenst resultaat te behalen.” Het hoeft volgens Schultz van Haegen niet per se een taboe te zijn als overheden met hun werk geld verdienen, zoals bij de inzet van slib voor energieopwekking. Zolang ze hun kerntaak maar in de gaten houden.

Internationaal samenwerken

Vanuit internationaal oogpunt bekeken, prijst Schultz van Haegen onze kennisinstituten, als IHE in Delft en Deltares, instituten die volgens haar “grote bekendheid hebben en prachtige modellen en producten hebben ontwikkeld. Dergelijke modellen helpen bijvoorbeeld om aan te geven wat op termijn mis kan gaan in verschillende landen.” We kunnen op basis van onze kennis volgens Schultz van Haegen zoveel goed werk doen: “Klimaatmigratie is een groot probleem, doordat men niet meer kan wonen waar men woont: de basis voor vluchtelingenstromen is klimaat. Wij kunnen met onze kennis helpen om daarmee om te gaan, dat is eigenlijk de échte ontwikkelingstaak die wij als land hebben. Het gaat dan niet om het letterlijk exporteren van ons gedachtengoed en dat kopiëren naar andere landen, maar om hun te leren hoe je integraler kunt kijken. Dat is bijvoorbeeld lastig als het waterdomein versnipperd is over meerdere ministeries, zoals in sommige landen.” Het is volgens Schultz van Haegen essentieel dat Nederland zich verdiept in de lokale context en waarom bepaalde dingen gebeuren in andere landen. Als voorbeeld noemt ze de verzakkingen als gevolg van illegale wateronttrekking in Jakarta: “Waarom is dat er? Water uit de kraan is niet gratis. Maar waarom is dat? De opgaven zijn zo complex. In Sumatra kan je beter mangroves bouwen om het water buiten te houden dan een kust opspuiten. Maak dus gebruik van die lokale context.” De Nederlandse boodschap die volgens Schultz van Haegen vooral uitgedragen mag worden is: “doe het integraal met aandacht voor lange termijn effecten en in samenspraak met de natuur”.

Betaalbaarheid van de transitieopgaven

Om ons in Nederland verder voor te bereiden op klimaatverandering erkent Schultz van Haegen dat de

klimaattransitie geld zal kosten, ook op lokaal niveau, en dat we “dat geld ook moeten uitgeven”. Ze noemt het idee van “just transitions” waarbij het gaat om de vraag: hoe houd je duurzaamheid betaalbaar en zo’n transitie fair? “Die vraag zou je ook in relatie tot de bekostiging van klimaatbestendig waterbeheer kunnen stellen. Neem het Klimaatakkoord van Parijs”, zegt Schultz van Haegen, “Er zijn daar heel veel klimaatbudgetten bij elkaar opgeteld, dat was allemaal bestaand geld. Realiseer goed: de Klimaattransitie kost gewoon geld, veel geld, maar de potentiële schade als gevolg van klimaatverandering doet dat ook. Het Waterfonds zou zich ook moeten richten op bekostiging van de klimaattransitie en waterkwaliteit.” Het is volgens Schultz van Haegen “belangrijk dat gemeenten in kaart brengen wat de potentiële schade is van klimaatrisico’s, en hoe je dat met elkaar wilt oplossen. Het probleem bij klimaatadaptatie en de energietransitie is dat de veroorzakers niet de kostendragers zijn. Het werk moet lokaal gedaan worden, dus liggen de kosten ook lokaal. Dit moet je nader bespreken: hoe kun je de kosten fair verdelen?”

Langetermijndenken

We eindigen dit artikel waar we begonnen: het lange termijn denken is een sterk punt van het Nederlandse watermanagement, maar ook een aandachtspunt. Schultz van Haegen quote Gerrit Zalm die haar vaak grappend vertelde: “met jou gooi ik mijn geld in het water”. Volgens Schultz van Haegen gaat het steeds om die lange termijn vraagstukken: “Hoe zou je Nederland resiliënt kunnen maken?” Volgens haar mag in Nederland “het lange termijn denken verder worden ingebed, bijvoorbeeld door in het beleid van ministeries alles vanuit de klimaatbril te bezien. En dan moeten alle domeinen samenkomen om te kijken hoe je bij dat klimaatdoel komt. En dan daarin volhouden.” Het valt haar op dat je in Nederland als bestuurder al snel wordt afgestraft in de Tweede Kamer. Gestimuleerd door de kritische toon in de media en focus op wat niet goed gaat, wordt de Tweede Kamer volgens Schultz van Haegen “gestimuleerd om ergens gedoe over te maken”. Ze heeft dan ook een duidelijke boodschap aan bestuurders: “Bestuurders, houd je

rug recht, je moet niet willen beloven dat het niet mis kan gaan gaat. Je kunt niet beloven dat er geen risico’s zijn, zeker niet als het gaat om lange-termijnkeuzes in het kader van onzekere toekomstscenario’s. Wees niet bang om openheid te geven als zaken anders lopen dan verwacht. Besturen is verantwoordelijkheid nemen, ook voor moeilijke keuzes op de langere termijn. Het is belangrijk om te laten zien dat je rekening wilt houden met de lange termijn en erkent dat er iets mis kan gaan in de toekomst.”

